

nulla intrinseca indecentia ostendi potest, nec transgressio alicujus obligationis, quia superior non tenetur præcipere semper quantum potest, neque etiam tenetur abstinere a præcipiendo leviori modo, quando non vult toto rigore præcipere. Ubi enim est talis prohibitio, aut in quo fundari potest? Alioqui vero potest habere finem et causam rationabilem ad non præcipiendum cum rigore, neque omittendum omnino præceptum, quia imponere aliquam moderatam obligationem sine periculo gravis lapsus potest esse utile ad spirituales directionem subditi. Nihil ergo obstat quin modus hic præcipiendi, etiam in materia gravi, possit esse validus et prudens. Confirmatur, quia eadem materia gravis prudenter potest esse aliquando sub consilio, vel simplici ordinatione ad nihil obligantis, aliquando sub lege tantum penali, aliquando sub gravi præcepto obligante quantum potest sub mortali: cur ergo esse etiam non poterit sub levi obligatione, quæ timorata conscientiam pungat, et in discrimen gravis lapsus non adducat? Neque contra hoc video rationem urgentem. Solet autem fieri argumentum, et comparatio sumpta ex obligatione voti et juramenti. Sed de his in libris de Religione tractat. 6 dictum est.

CAPUT XXVIII.

UTRUM LEX HUMANA ET CIVILIS OBLIGET SUB MORTALI, UT EX CONTEMPTU NON VIOLETUR, ETIAM IN MINIMIS.

1. Quamvis hæc quæstio tractari possit non solum de lege humana, sed etiam de naturali, nihilominus, quia præcepta humana facilius contemni possunt, et ita modus peccandi ex contemptu frequentius in eis committi potest, ideo de illis solet hæc quæstio specialiter tractari; et præsertim sumpta occasione ex opinione asserente transgressionem legis humanæ per se levem esse, factam vero ex contemptu esse mortalem: nam hujus opinionis auctores supponunt aperte contemptum esse talem circumstantiam transgressionis legis, ut de veniali faciat mortalem. In quo alii auctores eis non contradicunt, etiamsi in priori parte dissentiant, dicentes contemptum non esse necessarium ut transgressio præcepti humani sit peccatum mortale, si materia sit gravis.

2. *Sententia affirmans, eaque communis.*—Itaque omnes in hoc conveniunt, quod transgressio legis humanæ ex contemptu facta est

peccatum mortale, etiam in materia minima: idem sentiunt de transgressione regulæ alias non obligantis ad aliquam culpam, vel etiam de consiliorum contemptu. Ita docet D. Thom. 2. 2, quæst. 186, art. 9, ad 3; Bonav. in Pharet. div. amor., lib. 2, cap. 44; Gerson alphab. 34, litter. M, et tertia parte, tract. de Vita spiritual., lection. 5; Adrian., quodlib. 6, art. 2; Panormitanus in cap. *Nam concupiscentiam*, de Constitut., n. 5, et in cap. *Relatum*, Ne cler. vel monach., n. 6; Felin. in cap. *Cum quidam*, de Jurejur., n. 7; Archid., in cap. 1, d. 27, quæst. 1, et in cap. *Quicumque*, 48 dist.; et Domin. in cap. *Nullus*, 55 dist.; Navarr. in sum., cap. 23, n. 41 et 42; Dried. lib. 2 de Libertat. Christian., cap. 4; Covar. in cap. *Alma mater*, 1 p., § 7, n. 6, et in regula *Peccatum*, 2 part., § 5, n. 3, in fine; Cajet. et Castro locis infra citandis; et plura congerit Henric. tract. de Synod. post 3 part. art. 1, conclus. 16, n. 257. Fuitque aperta sententia D. Bernard., lib. 1 de Præcep. et dispens., cap. 11, 12 et sequent., ubi de levioribus præceptis imprimis ait *non contemni sine crimine*. Deinde subdit: *Porro contemptus in omni specie mandatorum pari pondere gravis, et communiter damnabilis est*: et iterum dicit de contemptu: *Convertit in crimen gravis rebellionis culpam levis transgressionis*.

3. *Rationes dubitandi circa prædictam communem sententiam.*—Sed, licet hæc doctrina vera et communis sit, nihilominus difficultate non caret, quia ex ea sequitur contemptum ipsum semper esse peccatum mortale, quod non videtur admittendum. Sequela patet, quia propter quod unumquodque tale, et illud magis; si ergo transgressio præcepti levis, seu in materia levi sit semper mortalis ratione contemptus, multo magis ipse contemptus erit semper mortale crimen. Minor autem seu falsitas consequentis probatur, quia contemptus non est majus peccatum quam inobedientia, vel sacrilegium, et similia: sed hæc non sunt semper peccata mortalia: ergo nec contemptus. Declaratur præterea exemplis: nam si quis proximo dicat leve convicium ex contemptu ejus, non ideo statim peccat mortaliter, quia tota illa actio cum illa formalitate contemptus non transcendit rationem injuriæ, quæ in illa materia levis est. Item si quis nolit obedire Prælato in re minima, solum ut ostendat se parvi pendere illum, non videtur peccare mortaliter, quia tota illa potest esse levis injuria: item si quis mendacium proferat ex contemptu quodam, quia pro nihilo reputat

illam deordinationem, non ideo videtur peccare mortaliter, quia in illo contemptu non apparet tam gravis deordinatio.

4. *Quid sit transgredi ex contemptu.*—Ad solvendam hanc difficultatem, et intelligendum sensum et rationem communis sententiæ, primum generatim explicandum est quid sit transgredi legem ex contemptu, deinde quid et quotuplex sit contemptus, ac denique quando ad peccatum mortale sufficiat. Circa primum quidam dixerunt, peccare ex contemptu esse peccare ex certa scientia, et sine passione vel causa, cui opinioni videtur favere Cajetan. verb. *Contemptus*, condistinguens peccatum ex contemptu contra peccatum ex ignorantia et ex passione: unde videtur sentire esse peccatum quod vocatur ex malitia: nam hoc communiter contra illa duo membra distinguitur, et dicitur esse ex certa scientia. Favet etiam Glossa in cap. *Metropolitanum*, 2, q. 7, quatenus ait non parere ex contemptu idem esse quod non parere sine causa. D. Thomas etiam in 2, distinct. 24, q. 3, artic. 5, argum. secundo, cum solutione videtur supponere, peccare ex contemptu esse peccare ex deliberatione perfecta. Indicat etiam Bernard. supra, dicens aliud esse non obedire, aliud velle non obedire; et hoc posterius dicit esse contemnere, et significat semper esse peccatum mortale: vocat enim *blasphemiam et repugnantiam non ferendam*.

5. *Transgredi legem ex contemptu non esse peccare ex certa scientia, et sine passione vel causa.*—Sed hæc explicatio contemptus non potest præsentis instituto accommodari, et in eo sensu falsa esset, et contra omnes auctores citatos et referendos. Quamvis enim (ut statim dicam) contemptus in latiori quadam significatione interdum ita sumatur, tamen in præsentis non potest in eo sensu accipi, quia etiam peccatum veniale potest fieri ex certa scientia et perfecta deliberatione, neque inde fit mortale, etiam si passio non intercedat, sed mera libertas. Nam carentia passionis non dat per se novam speciem malitiæ, ut per se notum est, nec potest infinite augere malitiam ex suo genere, vel ex aliis circumstantiis levem; imo ipsa per se non auget, sed solum non minuit culpam, et quamvis major libertas quæ inde relinquatur augere possit peccatum, non tamen adeo ut faciat esse mortale quod alias tale non esset, cum plena libertas possit etiam in levi peccato repiriri. Ergo ratione hujus circumstantiæ non potest esse peccatum mortale, quod ex proprio objecto et materia tale non esset.

Et idem argumentum fieri potest de circumstantia scientiæ perfectæ; solum enim ex se excludit ignorantiam, et ideo ex se non auget speciem malitiæ; quantitatem vero peccati auget, solum quatenus auget libertatem: hoc autem augmentum nunquam excedit capacitatem materiæ et objecti per se loquendo: ergo nunquam ex illo capite præcise sumpto peccatum fit mortale, quod alias esset de se veniale.

6. Quod etiam inductione patet in mendacio levi vel parvo furto: quantumcumque enim scientia et voluntate fiant, si in eorum objectis et materia sistatur, non addendo circumstantiam mutantem speciem, nunquam erunt peccata mortalia: ergo hic modus peccandi non est peccare ex contemptu proprio et rigoroso, de quo tractamus. Et hoc prius docuit D. Thomas loco proxime citato, quatenus concedit peccatum veniale ex genere non fieri mortale, licet fiat ex perfecta deliberatione, neque id satis esse ad contemptum, et ideo quæst. 15 de Verit., art. 5, ad 2, dixit per peccatum veniale non contemni Deum, etiamsi ex perfecta scientia fiat. De sensu autem Bernardi infra dicitur. Ad Glossam autem respondet Navar. in e. *Non inferendam*, n. 15, quando peccatur contra legem sine causa, præsumi contemptum, non tamen esse, etiamsi ex causa iniqua peccetur, ut ex voluptate, ut sumitur ex Glossa in cap. *Cum illorum*, de sententia excommunicat. verb. *In contemptu*.

7. *Transgredi legem ex consuetudine non esse illam contemnere.*—Secundo, dixerunt alii transgredi legem ex consuetudine esse illam contemnere, ac subinde peccatum ex consuetudine esse peccatum ex contemptu. Unde inferunt transgressionem legis de se venialem fieri mortalem ex consuetudine. Hæc autem opinio dupliciter intelligi potest. Primo, ut adæquata causa contemptus sit consuetudo: et hoc a nemine asseritur, et est plane falsum, quia contemptus potest aliunde oriri quam ex consuetudine, nimirum, ex superbia, vel indignatione, aut alio simili vitio. Item, quia contemptus est simplex actus, ut statim explicabimus, et ita potest concipi per aliquem primum actum ante consuetudinem, ut superbia, et alia similia vitia. Secundo, intelligi potest quod, licet consuetudo non sit necessaria ad contemptum, nihilominus illa sit unus modus peccandi ex contemptu, et hoc modo indicat hanc sententiam Glossa in cap. *Unum orarium*, § *Nunc autem*, verb. *Criminale*, dist. 25; et Ang. verb. *Inobedientia*, ubi hanc vocat contemptum interpretativum cum Richard. quod-

lib. 1, quæst. 19; et citatur pro hac sententia Collectar. in cap. 1, de Const. Favet etiam Panormit. in cap. *Nam concupiscentiam*, de Constitut. in fine, dum ait nullum esse veniale peccatum quod consuetudine non fiat mortale: nam hoc verum esse non potest, nisi ratione contemptus. Denique Bernard. dicto libro de Præcep. et dispensat., capit. decimo-quarto, dicit quædam esse venialia peccata, excepto cum per contemptum vertuntur in usum et consuetudinem.

8. Sed hæc sententia falsa est, ut merito docuit D. Thomas et cum eo Cajetan. 2. 2, quæst. 186, art. 9, ad 3: et sequitur Angel. verb. *Contemptus*, et bene Navarr. in c. *Tres sunt*, de Pœnit., distinct. 1, n. 13: et Archid. in cap. *Quicumque*, 81 distinct.; et ratio est, quia consuetudo non est contemptus; ergo peccare ex consuetudine non est peccare ex contemptu, formaliter, ac per se loquendo. Quod ideo addo, quia consuetudo potest disponere ad contemptum et illum paulatim generare, ut D. Thomas supra dixit, ex illo Proverb. 18: *Impius cum in profundum venerit peccatorum, contemnit*. Propter quod solent juristæ dicere, ut notat Navar. supra, ex consuetudine indici præsumptionem contemptus, licet ipsa contemptus non sit. Probat ergo antecedens, quia contemptus per se consistit in uno actu: consuetudo autem solum dicit, vel multiplicationem talium actuum, vel habitum inde genitum: constat autem habitum non esse contemptum, nec etiam multitudinem actuum; nam illi actus per se loquendo sunt similes, unde, sicut primus non est contemptus legis, licet sit transgressio legis, ita nec secundus, nec tertius, nec designari potest in quo actu incipiat contemptus ex vi consuetudinis. Præterea, peccatum ex consuetudine ad summum augetur quoad pronitatem, vel facilitatem, aut affectum peccandi, non vero quoad malitiam diversæ rationis vel speciei: contemptus autem addit malitiam speciei distinctam, ut ostendimus; ergo consuetudo per se non sufficit ad contemptum.

9. Unde infertur falsum omnino esse quod Panormit. ait, nullum esse peccatum veniale quod per consuetudinem non fiat mortale. Alias omnis consuetudo peccandi venialiter constitueret homines in statu peccati mortalis, et ita consuetudo mentiendi leviter, vel loquendi otiose, et similes, constituerent homines in morali periculo peccandi mortaliter, quia peccatum illud ratione consuetudinis esset peccatum mortale. Et cum designari non

possit numerus actuum in quo tale peccatum incipiat esse mortale, ratione frequentiae seu consuetudinis, sequitur peccari mortaliter ex vi talis consuetudinis, et periculi perveniendi ad numerum actuum, in quo peccatur mortaliter. Consequens autem est absurdissimum, et contra sensum totius Ecclesiae, et omnium piorum, et contra omnes doctores, qui etiam in materia de Juramento dicunt consuetudinem jurandi verum leviter et sine causa, non constituere hominem in statu peccati mortalis; et idem dicunt de ludo superfluo, non tamen pernicioso, et aliis similibus. Ratio vero a priori est, quia consuetudo peccandi venialiter per se solum auget extensive numerum peccatorum venialium, et voluntarium in posterioribus peccatis; ex neutro autem argumento potest colligi peccatum mortale, quia multa peccata venialia non faciunt unum mortale, ut ex prima secundæ suppono, nec major voluntas sufficit ad peccatum mortale, si materia, objectum, et aliæ circumstantiæ peccati eadem sunt, ut in præsentibus supponimus. Consuetudo ergo non transfert actum de veniali in mortale: et ita inde etiam concluditur peccare ex consuetudine non esse peccare ex contemptu. Neque Bernard. id dixit, sed potius dixit contemptum solere esse causam consuetudinis, et tunc verum est actum de se venialem posse fieri mortalem non ratione solius consuetudinis, sed ratione contemptus a quo procedit.

10. *Objectionum cum responsione.*—Dices: consuetudo furandi, etiamsi singula furta levia sint, constituit peccatum mortale, ut omnes fatentur. Idemque est si contra legem positivam taxantem pretium aliquis frequenter delinquat leviter, aliquid parvum ultra justum pretium accipiendo. Item, consuetudo communicandi civiliter cum excommunicato est peccatum mortale, licet singuli actus communicandi per se sumpti sint peccata venialia: ergo idem erit in omnibus. Respondeo, si in his et similibus casibus tandem committitur peccatum mortale, non est ratione contemptus ut constat ex dictis et ratione, quia possunt singuli actus ex eodem motivo, seu affectu, aut passione fieri, ut experientia constare potest in parvis furtis: multiplicantur enim ex eadem cupiditate sine contemptu, sed potius ex quadam vi passionis, et interdum cum quadam imperfecta displicentia et simplici affectu seu velleitate servandi legem. Item, si per illam consuetudinem pervenitur ad peccatum mortale, non est præcise ac formaliter ratione

consuetudinis, alioqui in omni consuetudine idem esset, quod plane falsum est, ut ostendi.

11. In primo ergo casu de furtis levibus ideo est, quia materia præcedentium furtorum retinetur semper contra eandem legem, et semper augetur per sequentia furta, et ita tandem pervenitur ad aliquod in quo, licet materia præsens sola sit levis, conjuncta præcedentibus constituit unam materiam gravem, et ita est illud peccatum mortale, quantum est ex parte materiæ: unde etiam oportet ut ex parte peccantis voluntas feratur aliquo modo in illam materiam ut gravem, et congregatam ex multis levibus, et tunc peccabit mortaliter ratione materiæ gravis. Quando autem materiæ leves non ita copulantur, multiplicatio venialium non efficit unum peccatum mortale, ut late declaravimus in libr. 5 de Voto, capite quinto, ubi de consuetudine committendi leves transgressiones voti locuti sumus, diximusque eandem esse rationem de lege. Neque refert quod tunc videatur finis legis ac voti frustrari magis ac magis, ac subinde graviter lædi per plures illos actus: ex illo enim augmento non surgit unum peccatum mortale, sed multitudo venialium, ut multis exemplis et rationibus ibi ostensum est. De alio vero exemplo de communicatione civili cum excommunicato, dixi in 5 t. de Censur., disp. 15, sect. 2, n. 11, ibi esse specialem rationem, quia communicatio humana, licet successu temporis et per varios actus fiat, tamen per excommunicationem prohibetur per modum unius actus, seu materiæ gravis; et ideo, si quis ita frequentet actus leves, ut animo, et voluntate expressa vel virtuali in perseverantem communicationem feratur, violat legem in materia gravi, et illi actus leves non spectantur tunc ut distincti, sed ut partes unius materiæ gravis per illos intentæ, et ut sic censentur graviter prohibiti, et per legem ex suo genere obligantem sub mortali. Et ita nunquam ratione solius consuetudinis veniale peccatum efficitur mortale.

12. *Resolutio auctoris.*—Dicendum ergo est tunc committi contra legem humanam ex contemptu, quando ipsa transgressio exterior legis oritur ex imperio contemptus interioris, ita ut illa exterior transgressio ex vi talis imperii fiat quidam contemptus exterior. Ita Cajetanus in sum. verb. *Contemptus*, et 2. 2, loco proxime citato, ubi D. Thom. idem indicat, et attigit Bernard. in dicto 14, dicens: *Tunc non peccati species, sed peccantis intentio pensatur*: ratio vero generalis est, quia actus exterior accipit malitiam formalem, et præsertim ex-

trinsecam, et accidentalem ab actu interiori: sed transgressio legis in re minima, neque in actu exteriori, neque in voluntate, quæ illum respicit ut objectum, habet de se malitiam mortalem: ergo si ex contemptu illam recipit, ideo est, quia imperatur ab aliquo interiori actu habente malitiam mortalem, qui actus contemptus appellatur, et ideo transgressio illa dicitur esse ex contemptu.

13. *Quinam sit actus interior qui dicitur contemptus.*—Sed tunc restat inquirendum quod secundo loco propositum est, quisnam sit hic actus interior qui contemptus appellatur, et cur tam grave malum reputetur, ut reddat mortale peccatum quod leve erat, vel etiam quod de se nullum erat. Circa hoc D. Bernard. supra, cap. 12, indicat hunc contemptum esse actum superbiæ, dicens: *Contemptus tumore superbiæ est*. Sumi etiam potest ex divo Thoma citato loco 2. 2, quæst. 186, art. 9, ad 3, dum ait *contemnere esse nolle subjici legi*: et peccare ex contemptu esse peccare ex voluntate non se subjiciendi alteri. Docet autem idem D. Thom. 2. 2, q. 161, art. 2, ad 3, officium humilitatis præcipuum esse subjici Deo, quod repetit art. 3, et q. 162, art. 5, et in 6, inde colligit superbiæ gravitatem: ergo si contemptus est voluntas non se subjiciendi formaliter, id est, solum propter fugiendam subjectionem, est plane actus superbiæ. Et hanc interpretationem sequuntur fere Canonistæ in principio citati, et Adrian. ac Gerson. dicta lect. 5. de Vita spir. Angel. Sylvest. et alii Summistæ verb. *Contemptus*. At vero Cajet. 2. 2, q. 104, art. 2, et q. 105, art. 5, ad 2, hanc D. Thomæ sententiam videtur interpretari de formali inobedientia, quæ consistit in voluntate non servandi legem, propter non obediendum; et hanc voluntatem significat esse contemptum. Quod et aliqui moderni sequuntur, et favet D. Thom. dicta quæst. 105, art. 1, ad 1. Ex hoc vero sequi videtur contemptum non posse versari circa consilia, quod est contra omnes, et plane falsum. Probat autem sequela, quia obedientia tantum est circa præcepta: ergo etiam inobedientia.

14. Potest ergo esse alius dicendi modus, contemptum esse injustitiam quamdam, quia contemptus est *æstimatio minus justo*, ut definit Altis. lib. 2, Sum., tract. 20, cap. 2, q. 1. Diminuere autem æstimationem alterius, contra justitiam est: unde de contemptu proximi ita sentit Cajet. in Sum. verb. *Contemptus*. Videtur autem esse eadem ratio de contemptu legis, vel legislatoris; et ita Navarr. supra, et